

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Srebrna palica. — Organizacija učiteljstva. — Učitelj in duhovnik. — Učiteljski pravnik. — Rešetar: Zmes. — Kritički glasovi. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Šiba in druge telesne kazni v zgodovini šolske discipline. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva. — Listnica upravnštva

Srebrna palica.

Ljudski šoli je naloga, otroke npravno-pobožno vzgajati, jim razvijati duševne moči, jih oskrbovati s potrebnimi znanostmi in zvedenostmi v nadaljnje izobraževanje za življenje in dajati jim pravo podstavo, da bodo enkrat vrli ljudje in državljani.

Tako govori § 1. zakona z dne 14. vel. travna 1869. leta, drž. zak. štev. 62, ki določa namen in uredbo ljudskih šol. Da smo ga postavili na čelo tem vrsticam, je vzrok ta, ker smo se namenili, da odgovorimo na kratko sestavku, ki ga je objavil presvetli knez in škof ljubljanski v zadnjem škofijskem listu — kakor pravi „Slovenec“ z dne 8. t. m. — zlasti gg. učiteljem v preudarek.

Ko smo prebrali to škofovo pismo, smo dobili najnepovoljniji vtisk. Dobili smo vtisk, da hoče njega knezoškofova milost z visoko zavzdignjeno svojo srebrno pastirsko palico razbiti naš ljudskošolski zakon ter pritirati vse slovensko učiteljstvo pod svojo oblast in nas napraviti od milosti in nemilosti duhovščine tako odvisne, kakor smo bili v dobi konkordata pred letom 1868.

Ta želja, ta po vseobsežni vladi, po neomejnem gospodstvu nad vsem, kar je na zemlji, hrepeneča želja ljubljanskega vladike je v omenjenem njegovem pismu tako jasno in tako brezobzirno izražena, da izziva odločen ugovor in odpor njegovi nakani, ki nas hoče zasušiti, nam ugrabiti še to trohico svobode, ki jo imamo, ter zadušiti našo započeto akcijo, ki nas dovaja do popolne samosvojesti, do katere nas mora končno dovesti, ker se giblje vse naše delovanje v mejah onih državnih zakonov, ki so dvignili naše ljudsko šolstvo na ono stopnjo napredka, na kateri stoji danes, ki so dali tudi učiteljstvu svoboščine in pravice, katere — pač z velikanskim svojim trudom in naporom — uživa danes!

Zgoraj citirani paragraf označuje dovolj jasno namen in smoter ljudske šole. Menda ga ni učitelja, ki bi si ga tolmačil drugače, nego si ga more tolmačiti razsodna pamet, ki ne išče zlobnega duha tam, kjer vlada blagi duh. „Ljudski šoli je naloga, otroke npravno-pobožno vzgajati...“ Pred vsem poudarjamo, da zahteva državni šolski zakon najprej vzgojo, potlej šele pouk, torej hoče, da se v šoli prva upošteva duša otrokova, potlej šele njegov razum. In kakšna bodi npravna vzgoja, če ne npravna? In kakšna bodi pobožna vzgoja, če ne pobožna? Ali ni taka vzgoja vredna spoštovanja in lju-

bezni ljubljanskega škofa? Ali ji mora ugovarjati, ker se popolnoma zлага z zahtevami one cerkve, katere poglavarstva član je njega presvetlost, ako nima ob tem drugih, neplemenitih namenov? Komur je dana oblast, ta jo hoče razširiti in dajati okušati svojo moč tudi tistim, do katerih nima oblasti!

Citirani § 1. je torej v kratkem naš program, katerega se oklepamo z vso dušo pri vzgoji in pouku slovenske mladine. Ne bojte se! Država skrbno pazi, da ga učiteljstvo izvršuje, in če bi ga ne, za to bi skrbeli že naši neprijatelji bodisi posvetnega ali duhovskega stanu, da bi vsakdo bridko občutil trdo roko višje šolske gosposke!

A mi smo pisali že dne 1. rožnika 1898. l., katere besede smo ponavljali lansko leto, ko smo odgovarjali trdim in nepravničnim — da ne rabimo drugega izraza — besedam pastirskega lista ljubljanskega škofa, ki so ga brali po cerkvah, domovih pravičnega Boga, dne 15. vinotoka 1899. leta, katere smo primorani zopet danes klicati v spomin knezu in škofu Antonu Bonaventuri, da jih presodi, primerja našemu delovanju ter potem kot svečenik, ki mora goreti za resnico in pravico, po njih sodi naše delovanje, katero nam jih je zbudilo in izsililo na papir: „Mnogokrat smo že poudarjali, da deluje slovensko učiteljstvo v tem smislu, po besedah, ki smo jih zapisali v svojem listu dne 1. prosinca 1897. l.: „Kato-liški učitelj poučuj katoliške otroke; pouk se pričinja in končavaj z molitvijo ter bodi prešinjen z duhom naše sv. vere.“

Poslušajte dalje, presvetli naš pastir!

„Ne delamo tako samo zategadelj, ker nam že zakon ukazuje vzgajati mladino versko-npravno, temveč delamo tako iz prepričanja, da ni človeku v trdem življenjskem boju boljše opore, varnejšega zaščita in slajše utehe, nego mu je vera, ki smo jo podedovali po svojih dedih, ki smo se je učili od svojih učiteljev, do katere so nam vcepljali najgloblje spoštovanje, najčistejšo ljubezen. Slovenski učitelj uporablja vsako priliko, da zbujajo v otroških srcih ljubezen do Boga in do tega, kar je ustvaril...“

Taki grešniki smo, in knezoškof ljubljanski nam ne da odveze! Vsi dokazi o naši nedolžnosti so bob ob steno, in ti trenutki, ki nam begajo v večnost ob pisanju teh vrstic, se nam zde izgubljeni, ker takim predsodkom in taki zaslepljenosti ni moči odpreti oči. Vendar pa pišemo, da bodo izprevideli treznomisliči ljudje, kako težko stališče

imamo napredni slovenski učitelji, ko moramo svoje pošteno in srečonosno delovanje zagovarjati nasproti možu, ki ga je razsvetlil sv. Duh, ko moramo govoriti nevstranseno besedo zatorej, da nam ne zbudi klerikalizem sovražnikov med onimi sloji našega naroda, katerim je v prvi vrsti namenjena ljudska šola.

Povemo tu jasno besedo: Ko bi ne imeli trdega verskega prepričanja, bi ga nam ne dali ljudje, ki se s škofovsko kapo na glavi in s srebrno palico v roki tako zaganjajo v nas ter nam hočejo iztrgati iz rok šolo, za katero smo in s katero smo, ki nas hočejo pritirati v ono dobo nazaj, ko je bil učitelj vse prej nego učitelj.

Za Boga svetega, kaj pa smo vendar in čemu smo vendar in kaj je vendar našega, če ne šola? Ali smo samo hlapci, ki naj služimo, a ničesar ne uživamo? Po svobodi hrepenimo, zanjo gorimo in zanjo se žrtvujemo. — Žrtvujemo se radi za svobodno šolo, ki se razvijaj po zdravih zakonih in donašaj slovenskemu narodu lep in obilen sad!

Ali mislite, da bi brez iskrenega in globokega prepričanja delali in — to bodi rečeno brez vsake samohvale! — tudi storili toliko spričo bednega svojega gmotnega stanja za prosep in povzdigo duševnega napredka slovenskega naroda? Naše moči bi že davno opešale, in mi bi bili suhe mumije, ki so žalosten ostanek slavne preteklosti. A mi bi bili slavno padli junaki, boreči se proti vseoblastnemu sovražniku za svoje principe in ideale!

Smoter škofovega hrepenenja označuje ta-le odstavek iz njegovega lista, ki ga ponatiskujemo tu ad perpetuam memoriam: „... kakor v družini, tako mora tudi v šoli cerkev imeti prav poseben upliv in sicer na vse šolsko delovanje; mogoče ji mora biti dobiti si prepričanje, da se v šoli dela in vzgaja v njenem duhu, točno po naukih Jezusovih; mogoče ji mora biti, dobiti si prepričanje, da vsa vzgoja namerava otroke pripeljati k Bogu, k Jezusu, srce njihovo nagniti na krščansko življenje, napolniti s krščanskim duhom. Zato mora vedeti, kake so knjige, kaki učitelji, kako oni vzgajajo; mora vedeti, da se v šoli ne ruši, kar je ona sezidala po stariših, ne ruši delo Jezusovega odrešenja.

To so splošna načela. Kako bo pa cerkev konkretno to od Boga ji dano nalogo izvrševala? Mora se s posvetno vlado dogovoriti in ž njo odločiti tak način, da se ji pravica ne prikrati. Cerkev rada odjenjuje; bistvenih pravic ne more izdati, odjenja pa do najskrajnejših mej. Poglejmo, s čim se je pri nas cerkev zadovoljila. Za Avstrijo je pred šolskim zakonom z dne 25. maja 1868, 26. marca, 14. maja 1869 veljal konkordat, kjer se je glasila točka V.:

„Ves poduk katoliških otrok bo v vseh šolah javnih in zasebnih skladen z naukom katoliške vere; škofje bodo pa po sebi lastni pastirski dolžnosti in nalogi vodili versko vzgojo otrok v vseh javnih in zasebnih šolah in bodo marljivo pazili, da se v noben učni predmet ne vrine kaj tacega, kar bi se protivilo katoliški veri in nravnemu življenju“; točka VIII. pa tako-le: „Vsi učitelji v šolah za katoličane bodo pod cerkvenim nadzorstvom. Nadzornike cerkvene pokrajine bo Njegovo veličanstvo po predlogu škofov imenovalo... Vera in nravnost pozvanega učitelja mora biti neomadeževana; kdor bi s prave poti zabredel, se bo odstavil.“

S temi od papeža in cesarja potrjenimi določbami se je bistveno in naravno pravo cerkve priznalo in za-

varovalo. — Ne gre se torej tu za kako gospodstvo in hlapčevanje,* ampak za mesto, katero šola kot taka po svoji naravi zavzema. Kakor vsako drevo in vsaka bilka najlepše raste, cvete in sad rodi, ako je v zemlji in v obnebu njeni naravi prikladnem, drugače pa gine, tako tudi šola. Ako se odtrga iz mesta nji po naravi in nalogi odločenega, mora škodo trpeti in to ravno glede prve njene naloge, namreč glede krščanske vzgoje.

Ne gre se za kako gospodovanje, četudi cerkev hoče imeti nekako (!) nadzorstvo nad vzgojitelji. O saj vsa šolska vzgoja zavisi od vzgojiteljeve osebe, zato mora cerkev imeti poroštvo, da so v katoliški šoli res katoliški, nraveni možje. Ker kako bi mogel katoliške stariše pri vzgoji njihovih katoliških otrok nadomestovati mož nekatoliškega prepričanja in slabega življenja?*

Dixi, episcopo!

Zdaj pa govorimo mi! Vzemite v roke, presvetli, naše šolske knjige in jih prebirajte s pridom! — Ali ni resnično, kar smo pisali zgoraj imenovanega dne? Čujmo!

„Ni predmeta v ljudski šoli, s katerim bi se ne dalo spajati ljubezni in občudovanja do veličja božjega. Od jezikovnega pouka do spisja, od prirodozlovja do zemljepisja in zgodovine — vseskozi se previja tanka nit verskih čutil, ki so toliko tesno nanizana drugo ob drugem, da nam kažejo sedanjo ljudsko šolo v pravi verski luči... Poleg domoljubja je ljubezen do Boga in Njegovih del glavni steber, na katerem sloni zdrava in prava vzgoja človeštva. Besede, ki jih je zapisal pokojni Andrej Pra-protnik že pred 30. leti: „Šola se združuje v vsem in povsod s pravim cerkvenim duhom“ — te besede so resnične še danes, in po krivici bi sodil naše učiteljstvo oni, ki bi trdil, da stavimo zid med cerkev in šolo.“

In sedaj čujmo, kako je zaostрил dr. Jeglič svojo srebrno palico:

„Drago nam pa ni, ako učitelji nočejo priznati pravic, katere ima cerkev do šole, in novo šolo najbolj proslavljajo prav zato, ker je ona cerkvi krivična; drago nam ni, ako učitelji sami hočejo šolo popolnoma odtegniti uplivu cerkve Jezusove, zahtevajoči svobodno šolo, podobni sinu, ki noče nad seboj priznati naravnih pravic očeta in matere, ampak hoče svobodo brez njih in proti njim; drago nam ni, ako iščejo svojo čast in ugled v tem osvobojenju od cerkve, v neki napetosti do duhovskega stanu, v nekem begu od cerkvenih opravil; drago nam ni, ako se čuje, da marsikateri učitelji širijo med ljudstvom ono pogubno svobodomiselnost, ki v svojem jedru ni nič drugega, kakor odpor proti gospodstvu samega Boga; drago nam ni, ako ta vzgojni nalogi, zato pa tudi šoli sami pogubni duh preveva strokovne učiteljske liste,**) ter se po listih prenaša in vsaja v srca učiteljev, vzgojiteljev samih.“

Tako je! — Prijatelji, ali se še poznamo? Naše črne duše jokajo spokorne solze! — Ali prepričani smo, da bomo čuli kmalu, kmalu, da je vse to, kar smo pisali, hinavstvo in golo liberalstvo in da je treba razgnati to brezversko jato brezverskih učiteljev. Govorili bodo trbanti njega presvetlosti, a tudi mi imamo še nekoliko besed!

*) Za kaj pa drugega? Uredn.

**) Imenujte te liste! Nas ni strah! Uredn.

Organizacija učiteljstva.

II.

Duhovnik in učitelj sta po svoji vzgoji in omiki najbolj omejena na svojo stroko. Duhovnik stopi med prosto ljudstvo potem, ko je bil 16 let neprenehoma v šoli v kakem zavodu ali semenišču. Njegovo vzgojevanje je bilo ves čas teoretično, in višja njegova izobrazba je bila strokovna. Tako se tudi učitelju podaja v učiteljišču skoraj le gradivo, katero rabi v šoli kot učitelj, in se ga ne pripravlja za nastop v življenju. Prišedša iz šole, se morata duhovnik in učitelj šele ozreti po živi okolici in iskati z njo dotike. Stroka, ki se v učiteljišču najbolj poudarja, je pedagogika in metodika. Ne zabi se pri tem navdajati bodočega učitelja s precejšnjim ponosom in količino stanovskega ponosa; slika se mu ugled učiteljskega stanu, vzvišenost njegovega delovanja . . .

Zapustivši učiteljišče, si je pridobil učitelj mnogo znanja, kako vplivati na dušo otroka, kako mu razvijati razum. Učitelj čuti svoj vzvišeni poklic, ne da bi si bil svest, kako mu manjka vzgoje in izobrazbe za življenje med ljudstvom in kako je ravno ta neobhodno potrebna, da si pridobi oni ugled, kateri se mu je obetal. Ako bi bila v ljudstvu istinita in iskrena želja, izobraziti deco do kar moči visoke stopnje, bi ljudski učitelj že po tej splošni želji moral uživati spoštovanje in ugled; zakaj od njega se pričakuje uspeh in boljša bodočnost naraščaja. Ne moremo pa reči, da je ta želja danes tako živa in odločna, da je zbog nje postavljen ljudski učitelj med prve v občini. Je pač tako pri učiteljskem stanu, da si mora učitelj ugled pridobiti šele s svojim vedenjem izven šole in s svojim vplivanjem na ljudstvo izven šole. Bodisi učitelj še tako marljiv v šoli, naj ima pri otrocih še tako povoljne uspehe, v občini ne velja, ako ni prišel v dotiko z veljavnimi možmi. S to dotiko pa ni misliti le socialnega občevarja, marveč dotiko, po kateri vpliva na gospodarsko in politično življenje občanov.

Učitelj si za to delovanje izven šole ni pridobil nikake podlage v učiteljišču in mora si jo pridobiti po izgotovljeni šoli ravno tako kakor duhovnik. Kakor velja za duhovnika izrek: „Stopite iz zakristije!“ — tako velja tudi rek za učitelja: „Stopite iz šole, ako hočete vzgajati občane!“ Četudi je glavna naloga duhovnika vplivati v cerkvi, učitelja v šoli, mora priti do polnega vpliva le, ako si zna pridobiti eden izven cerkve, drugi izven šole vpliv pri občanih. Do tega spoznanja je prišla višja duhovščina. Ne moremo reči, da je prišla do tega spoznanja ona oblast, katera stoji na čelu učiteljstvu, kersodita oblast v krog birokracije, katera ne more želeti prostega in vplivnega učitelja, kakor si more želeti hierarhija prostega in vplivnega duhovnika. Kakor veli duhovniku najvišja cerkvena oblast: „Stopi med ljudstvo!“ — tako se birokracija tega boji glede učitelja, veleča mu, izobraziti se strokovno in izven šole ne dati čutiti svojega vpliva. V interesu birokracije je, da poleg vplivnega duhovnika v občini ne nastopi še vplivnejši učitelj, ker bi sicer utegnili priti do tega, da bi po vplivu duhovnika in učitelja izgubila birokracija temeljno svojo moč na prosto ljudstvo. Učitelj mora tedaj sam hrepeneti po delovanju izven šole. Zavoljo tega se učitelju ne daje prilike, pripraviti se za javno življenje. Učiteljišče mu tega ne nudi. Učiteljstvo samo je bilo do sedaj objeto po struji, katero je narekovala birokracija za dobe proglasitve šol-

skih zakonov, t. j. omejevalo se je na strokovno izobraževanje, poudarjalo zgolj stanovski ponos ter izpuščalo popolnoma izpred oči, da po prvem in drugem ni mogoče izboljšati položaja učitelja v občini in javnem življenju. Prva doba novih šolskih zakonov pa je za učiteljstvo pretekla; le-to je praznovalo 30letnico šolskega zakona, in čas je, da učiteljstvo tudi misli, kako si priboriti po zakonu obečani vpliv in ugled v praktičnem življenju. Ne pribori si ga, hodeč po sedaj utrti stezi, mora jo razširiti samo s svojimi močmi, mora udreti novo pot po lastni organizaciji. Smoter te organizacije mora biti vsestranska izobrazba za javno življenje tako, da učitelj po tej pride do dejanskega vpliva in ugleda v občini. Ne-le tako, da se bo pomen učiteljstva le teoretično priznavalo marveč da bo besedo učiteljstva tudi čutili v javnem, to je gospodarskem in političnem življenju naroda.

V prvi vrsti se mora zavedati vsak učitelj sam svoje naloge. Sam mora stremeti že na učiteljišču, da se izobrazí čez ozke meje, načrtane mu v učiteljišču, in da skuša pridobiti vpogled v gospodarsko in politično življenje ljudstva. Iskati mora prilike, da si ogleda politično delovanje mož, ki so se posvetili javnemu delu, mora čitati gospodarsko slovstvo, ki je danes naraslo z orjaškimi koraki, in posebe o gospodarski organizaciji širokih mas. Učitelj, stopivši v praktično življenje, pa ne sme samo iskati deležbe pri strokovnih učiteljskih društvih, ampak mora posvetiti del svojih moči združništvu in društvom, ki organizatorično vplivajo na ljudstvo. Tako dobi vpogled na gospodarski in politični položaj občanov, tu se izvežba praktično, ko je prišel v živo krvno dotiko s člani občine in dežele. Naloga „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ je, da obudi te misli, da s predavanji pojasni in poudarja pomen zadrug in javnih društev in pridobi učiteljstvo na sploh, da se loti z vso resnobo združniškega in društvenega dela in po njem postane važen činitelj v političnem življenju.

Naši državni zakoni, udajajoči se vplivu naprednih zahodnih držav, prihajajo bolj in bolj svobodomiselni in obenem socialni. Novi kazenski red in novi civilni pravdni red je uvedel ustne javne razprave, poroto in prisednike. Nova davčna reforma je dala določitev davka v roke davkoplačevalca samega. Delavec je deležen razsodništva in uprave pri bolniški blagajnici in pri zavarovalnici proti nezgodam. Ali pa je ljudstvo godno, da se ukoristi teh novih svobodomiselnih naprav? Kdo naj poučuje našega kmetovalca, našega posestnika, našega obrtnika in trgovca po deželi, kako naj se brani pred sodnijo, kako naj zastopa svoje koristi pred davčno oblastjo? V šoli se tega predmeta nihče ne dotakne, saj učitelj, zapustivši učiteljišče, o vsem tem ne ve niti trohe! Saj je vse to zaprta knjiga občanu, knjiga, znana le onemu, ki vlada ljudstvo. Brez inicijative učiteljstva samega se ljudstvo dolgo ne polasti ustvarjenih svobodomiselnih naprav. Učiteljeva važna naloga je torej, da se sam uči, da pouči ljudstvo, ki ga obdaja, in da mu je prvi vodnik pri vporabi naprav, ki naj ga vedo do svobode in napredka. — To je pot, po kateri more priti učitelj do pravega ugleda med ljudstvom, in šele kadar tega vdobi, bo lahko nastopil tudi v šoli tako, da bo zajamčen ves drugi uspeh kakor je bil dosedaj. Da učiteljstvo pride do spoznanja te svoje naloge, je treba, da nje prvi zastopnik — „Zaveza“ — premišlja o korakih, kako razširiti to spoznanje med učiteljstvom in kako navajati učiteljstvo, da prične izvrševati to obširno nalogo tudi v najkrajšem času.

Učitelj in duhovnik.

III.

V prvih dveh člankih smo dognali, zakaj se je pričel boj proti nam. Dokazali smo vam, da so ničeva očitjanja, zaradi katerih ste baje začeli gonjo proti našemu stanu, dokazali, da vam ne gre za to, da bi izboljšali šolo, saj dobro veste iz lastne izkušnje, da je nova šola dobra; vsa mlajša duhovska generacija je izšla iz nje! Povedali smo, da je povzročil ta boj duh časa in da je moralo priti tako. Prav je, da se ta boj izbojuje in da se pokaže, kakšno stališče zavzemaj v našem narodu duhovnik, kakšno pa učitelj.

Kakor že rečeno, se učiteljstvo tega boja ne boji in pričakuje z mirno vestjo njega konca. Učiteljstvo ne bo imelo škode. Prepričani smo, da si bomo edini kakor smo — priborili v človeški družbi oni ugled in ono stališče, katero nam gre kot enemu najvažnejših faktorjev vsakega naroda. Škodo boste imeli vi, največ pa — naš narod.

Naš kmet je bil nekdanj — in je deloma še — nasprotnik šole sploh. Različne razmere so temu vzrok. Ljudstvo vidi, koliko stane šolanje kmetiškega sinu; mnogokrat je morala krava, da celo zadnja krava iz hleva zaradi domačega „študenta“. Da to ni priporočljivo za šolo — je naravno. Še manj pa, če tak „študent“ ponesreči in če ne postane iz njega nič. Potem trde, da je šola poglajala skrbečega očeta na beraško palico. Gotovi krogi iz vaše strani trobijo tudi svetu, koliko denarja „požre“ sedanja šola, kar je narodu gotovo ne dela simpatične. Razen tega posebno malomarni in ubožni kmetje sploh ne pošiljajo radi otrok v šolo, ker jih potrebujejo doma za delo in pašo. Vse to skupaj je dovolj vzroka, da ne gleda večina kmetov šole s prijaznim očesom. Prav lahko vam bo naščuvati narod proti šoli, saj vemo, kako radi pritrjujemo onemu, kateri zabavlja o nam neljubi stvari. O, nevedno ljudstvo vam bo z veseljem pritrjevalo, da je šola ničvredna, vam bo ploskalo in vpilo „živio“, pa še nerajše bo pošiljalo svojo deco v šolo. A vi pa v svoji zaslepljenosti ne vidite, da s tem, da podpirate malomarnost našega ljudstva, slabite šolski obisk, da zadržujete posredno nebroj otrok od šole. V svoji slepi strasti ne uvidite, da s tem ne škodujete toliko učiteljstvu — pač pa narodu, kateremu bi vi nikakor in nikdar ne smeli biti v škodo, pač pa edino le v korist. Gospodje, svojim ožjim sorodnikom ne branite pohajanja šole, tem celo priporočate, da naj pridno hodijo v šolo, da naj slušajo in spoštujejo svoje učitelje! To delate zato, ker veste, da jim bo to koristilo! Zakaj se pa ne vstopite pred svoje druge „rodne brate“, zakaj tem ne zakličete: „Hodi pridno v šolo, spoštuj in slušaj svoje učitelje!“

Bi li bilo to narodu v škodo? Ali ni vaša sveta — ne sveta — najsvetejša dolžnost, da učite svoj narod prav? „Pojdite in učite vse narode“, tako je vam govoril naš največji učitelj. S temi besedami vam je odkazal vašo misijo; poučevati vam je narod svoj, mu bistrirati duha, mu prižigati luč omike, razsodnosti, znanja in vede! To je vaša misija — a vi pa teptate v blato svojo najboljšo, največjo pomočnico — šolo!

Gospodje, ako bi kdo rekel: „Jaz bi rad in potrudil se bom, da se ta ledina preorje“ — pa ta človek gre tja in ubije onega, kateri jo je že jel orati — ta človek, gospodje, je brezumnež ali pa hinavec! In ako je vaša dolžnost in želja, da se narod naš naobrazi, pa ga od-

vračate od šole, potem je to nespametno od vas, ali pa nimate resnične želje, da bi se narod naobrazil.

Vendar nas to malo briga! Narod sam bo sodil vaše delovanje in — verujte nam — obsodil ga bo prej ali slej, ako je to delovanje nepošteno.

Nam je le na tem, da se določi naše stališče napram duhovništvu. Kako si ga mi predstavljamo, naj vam pokaže naslednja primera.

Imeli so starši tri sinove. Starejši je ostal na domu, druga dva pa so poslali v šole. Eden je postal duhovnik, drugi učitelj. Godilo se jima je pač tako, kakor se godi duhovniku in učitelju. Slaba pa je predla starejšemu bratu-kmetovavcu. Veliki davki, slabe letine, bolezen, uime in druge nesreče so ga pripravile ob vse! Prišel je na boben. V svoji obupnosti skoči v vodo prav isti trenutek, ko ga obiščeta brata duhovnik in učitelj. Učitelj skoči takoj za njim, da bi ga rešil, a preslab je sam, zato zavpije: „Tu sem, kaplan, ob mojo stran, pomagaj, da rešiva brata!“ Obema se je posrečila rešitev. Tako, gospodje! Potapljaajoči brat je narod naš, kateri se potaplja v požrešnih valovih sosednjih narodov. Učiteljstvo je na delu, da ga reši! „Tu sem, kaplan, na našo stran“, vam kličemo! Hočeš ali nočeš — dolžnost ti je, da ne misliš samo nase, sveta dolžnost, da priskočiš nam na pomoč, da dvignemo narod iz pretečih valov na trdna tla omike in prosvete! Ako vam je na srečo blagor svojega naroda — potem veste, kaj vam je storiti! Žrtvovati vam je misel na nadvlado črez učiteljstvo, izpolnjevat vam je misijo, katero vam je dal Bog z besedami: „Pojdite in učite!“ Ob naši strani vam je vaše pravo mesto, le z nami roko v roki morete delovati za narod in nikdar in nikakor ne smete biti proti poštenim naši šoli in poštenemu našemu učiteljstvu.

Opomba uredništva: Tisti duhovniki, ki nas razumejo, so z nami in odobravajo naše početje, fanatiki pa ne bodo nikdar, ker se nista ogenj in voda še nikdar združila v prijateljstvu — in se tudi ne bosta!

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogiško društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.

A.

Državlanske pravice.

Vsak državljan ima svoje pravice v omenjenem občnem državnem zakoniku iz leta 1811. in v temeljnih državnih postavah z dne 21. grudnia 1867. Ta zakon daje državljanom osebno in selilno svobodo, nedotakljivost lastnine v meji zakonov, volilno pravico v enaki meji; s tem zakonom je zajamčena pravica prošenj, skrivnost pisem, svoboda znanstva in pouka, seveda tudi v meji zakonov, svoboda izbiranja poklica, narodna enakopravnost (§ 19). Vobče so pa splošne državljanske pravice omejene po posebnih zakonih, in sicer bolj omejene za tiste stanove, katere država, dežele ali občine plačujejo, nego za druge stanove. Važne so poleg teh splošnih zakonov tudi za učitelje: tiskovni zakon z dne 17. grudnia 1862 (§ 19), davčni zakon z dne 25. listopada 1896, družstveni zakon z dne 15. listopada 1867 in zadružni zakon z dne 9. mal. travna 1873. Po davčnem zakonu so n. pr. učitelji kot taki oproščeni pridobninskega davka in plačujejo le osebni dohodninski davek, kadar njih dohodki

dosežejo 600 gld. in več: Ubriniti se tudi ne morejo vplačevanja za pokojnino (prvo leto 12% plače, potlej pa vsako leto 2%). Na Kranjskem plačujejo $\frac{1}{2}\%$ za okrajno učiteljsko knjižnico, a tega plačila so učitelji po nekaterih okrajih oproščeni po c. kr. okrajnih šolskih svetih.

Glede davkov pa učitelj z ozirom na svoje privatno imetje in privatne službe, ako jih ima, ni tako oproščen kakor pri svojih službenih dohodkih. V tem obziru mora plačevati poleg direktnih davkov tudi raznovrstne doklade. Vendar so pa šolska poslopja in stanovanja učiteljev oproščena glede nastanjenja vojakov. Važne so razne volilne pravice. V tej zadevi se morajo vsem učiteljem pripoznati volilne pravice v občinski odbor, v deželni in državni zbor. Te volilne pravice se posebno zdaj, ko so mesta podučiteljev odpravljena, učiteljem (ne pa tako učiteljicam) ne smejo odrekati.

Vendar so v tej zadevi merodajna besedila dotičnih deželnih zakonov. Na Kranjskem se občinski volilni red ne glasi popolnoma jasno; vendar se je pri vseh pritožbah učiteljem vselej pripoznala volilna pravica za občino, za deželni in državni zbor. Na Štajerskem imajo kar od kraja to volilno pravico vsi učitelji, saj so jo imeli še podučitelji. Glede občinskih volitev naj omenimo, da po kranjskem občinskem volilnem redu ima učitelj tudi pasivno volilno pravico, t. j. lahko je izvoljen občinskim odbornikom in svetovalcem in lahko tudi občinskim predstojnikom. Volitev sme sprejeti, ali tudi odkloniti jo sme. Enako je z mestom občinskega svetovalca in odbornika.

Ako je županstvo le častna služba in ne naklada dela, tedaj se ne more učitelju zabranjevati, da sprejme to zaupanje. Ako so s to častjo združena opravila, mora gledati, da mu ta opravila ne jemljejo časa za natančno izpolnovanje njegovega poklica (§ 41. kranjskega deželnega šolskega zakona z dne 29. mal. travna 1873). Sicer bomo o postranskih opravilih učiteljev v tem spisu še govorili.

Ker imajo ženske že kot državljanke manj pravic, radi tega imajo tudi učiteljice manj državljanskih pravic, n. pr. volilnih pravic v občinske, deželne in državne zastope (zbore) nimajo; tudi pri sodnijskih postopanjih uživajo ženske v nekaterih malenkostnih in bolj formalnih stvareh nekoliko manj pravic.

(Dalje.)

Zmes.

IV.

Mislil sem se ruščine učiti, ali pri podjetnem in marljivem knjigarju L. Schwetnerju nisem dobil dotičnih knjig, ker so bile že vse razpečane. Nakrat sem se tudi zbal, da me obdolžijo panslavizma, kar bi utegnilo škodovati moji nadebudni karijeri, zakaj služeč „von Pickauf“ imam prepričanje, da še postanem vsaj naučni minister (za ministre gre zadnje čase zelo trdo), če ne kak okrajni nadzornik. Upam, da še dobim boljši naslov, ako mi Bog da zdravje, pamet in — srečo.

Z ruščino tedaj ni bilo nič; zato sem rajši začel temeljito študirati zadnji škofovski list, ki je v podobi „Pastirskega lista“ namenjen „učiteljem v prevdarek“. Ako abstrahiramo teologično navlako, nam ostanejo zelo antikvarične ideje o šoli in učiteljstvu. Ali presvetli zares misli, da slovenski liberalni učitelji brezversko uče mla-

dino v šoli? No, o tako imenovani „verski“ šoli izpregovorim prihodni kaj več. Hvaležno pa priznavam, da je odstavek, kako naj duhovščina krščansko ravna z učiteljstvom, popolnoma umesten in časovnim odnošajem primeren. Samo to ne vem, ali je presvetli poslušal dr. Jožefa Grudna v „Katoliškem domu“ predavanje o „verski šoli“ in se, napisavši omenjeni sestavek, navdušil za razpravljene nazore, ali je zadnji poprej pogledal v škofov koncept o konkordatski šoli. Trde, da „ima cerkev oblast v šoli po božjem in zgodovinskem pravu“. Žal mi je, da se nisem učil spekulativne filozofije, sicer bi vam danes neovrgljivo dokazal, da črno na belem ni „črno“. Apostoli kot prvi škofi so bili ali ribiči ali rokodelci, potemtakem bi morala imeti cerkev vso obrtnijo in z njo zvezano trgovino v svoji oblasti, kar zares tudi izkušajo doseči vsaj s konsumnimi društvi, ki se časih skrivajo tudi pod nerazvpitnejšim imenom „kmetijskih društev“.

Resnično povedano, je cerkev država v državi, ki bi rada državo podjarmila, zase zahtevajoč vso oblast, drugim pa milostljivo dopuščajoč — plačevanje davkov. Zgodovina nam tudi pripoveduje, da so imeli škofi in papeži vojake ter se z njimi na čelu vdeleževali vojsk. Zakaj po zgodovini dandanes ne zahtevajo poveljstva nad armado, posnemajoč nadangela Mihaela, in le zgodovinsko pravico do poveljstva nad — šolo?

Pa pustimo te reminiscence v razpravo rajši „Slovenskemu učitelju“, ki je kot najnovejši klerikalno-književni pojav na polju našega šolstva v prvi vrsti za to poklican. Strašno me je zadnjič smeh posilil, ko sem čital „Slovenec“ članek „Ali vas je kaj sram?“, v katerem doslovno navaja satirične opazke, s katerimi je neki tovariš vrnil naš konkurenčni klerikalni list. „Celo nič!“ — je najkrajši odgovor, zakaj kar stori po edinec, zato vendar ni večina odgovorna. Ako piše kak župnik Ignacij zaljubljeno pismo, ali se kdo drugi izpodtakne na šesti božji zapovedi, ali smo učitelji kdaj take resnične dogodke generalizovali na ves stan duhovščine? Ljubi „Slovenec“, beri še enkrat s premislekom škofove besede: „(duhovni) naj jim (učiteljem) pomagajo in jim bodo prijazni tudi tedaj, ko bi kak učitelj kaj pogršil, ali morda poln krivih idej preziral duhovna“.

Monsignor Valentinelli na Tirolskem je prijazno vabil učitelje v klerikalno učiteljsko društvo, trdeč, da njihova nasprotna prisega nima nikake veljave, saj „Slovenec“ razlaga: „A če tudi pripoznamo, da so jo mnogi učitelji storili prostovoljno in premišljeno, ne more ta obljuba nikogar moralčno vezati, ako njen predmet ni kako postavno in pošteno djanje.“ Če tedaj slovenski liberalni učitelji prisežejo, da ne naročijo „Slov. učitelja“, je ta prisega neveljavna, ker je predmet nepošteno dejanje. Učiteljem, zbranim okrog tega glasila, bi želeli, da postanejo cerkovniki bosopetih asumpcionistov na Francoskem, ki so znali milijone priberačiti in — skrivati. Kako prijetno se godi učiteljem v deželah s klerikalnim oblastvom, vidimo na Tirolskem, v Belgiji in na Španskem, kjer je Pedro Gimenez, učitelj v Obandu (v pokrajini Badajoz) prosil guvernerja, naj dovoli njemu in njegovi ženi, da smeta beračiti po ulicah in trgih, ker že več let nista dobila nobene plače. Ali so o tem razmišljevali štajerski protijungovci na svojem shodu v Mariboru, ne vemo. Čudno je le, da je „Slovenski Go-

spodar“ prinesel obširnejše poročilo o tem, nego naši strokovni listi. Zakaj skrivate pravo barvo? Ptujsko učiteljsko društvo je izgubilo štiri brumne učiteljice iz vrste svojih članov. Srečen jim pot!

Rešetar.

Kritiški glasovi.

Regulacija učiteljskih plač v zbornici poslancev.

Iz stenografičnega zapisnika 27. seje avstrijske zbornice poslancev z dne 5. grudna 1899. posnamemo predlog poslanca Pferschea (nemškonapredne stranke) glede izboljšanja učiteljskih plač, ki se glasi:

Posl. dr. Pfersche: „Visoka zbornica! Dne 28. vinotoka sem predložil ta-le predlog: „Visoka vlada se pozivlje, da vzame čimpreje § 55. državnega šolskega zakona v pretres ter v ta namen nemudoma predloži vse potrebne ukrepe državnemu zboru.“

Moja gospoda! Silna potreba, da moramo priti učiteljstvu v njihovem žalostnem gmotnem položaju na pomoč, se je priznala že z vseh strani te zbornice. Zato upam, da mi ne bo nihče nasprotoval, če predlagam, da se ta predlog brez prvega branja odda takoj proračunskemu odseku, da se precej posvetuje o njem.

Predsednik: „Prosim, da tisti gospodje, ki pri-trjujejo predlogu g. dr. Pferschea, vstanejo. (Zgodi se.) Predlog je sprejet in jaz bom zato njegov predlog z dne 28. vinotoka izročil proračunskemu odseku.“

Bolje bi bilo, da bi se ta predlog odstopil nalašč v ta namen voljenemu upravnemu odseku!

Hkrati s poslancem Pferschejem so predložili socijalni demokratje Berner, Schrammel in Daszynski predlog, ki meri na to, da se izpremeni § 55. državnega šolskega zakona, da se odpomore groznemu uboštvu avstrijskega učiteljstva. Predlog se glasi:

Gesetz vom womit § 55. des Gesetzes vom 14. Mai 1869, R. G. Bl. Nr. 62, durch welches die Grundsätze des Unterrichtswesens bezüglich der Volksschule festgestellt werden, abgeändert wird. Mit Zustimmung der beiden Häuser des Reichsrathes finde Ich anzuordnen, wie folgt:

Artikel I. Der Bestimmung des § 55, Alinea 1, des Gesetzes vom 14. Mai 1869, R. G. Bl. Nr. 62, welche lautet: „1. Die Minimalbezüge, unter welche keine Schulgemeinde herabgehen darf, sollen so bemessen sein, dass Lehrer und Unterlehrer frei von hemmenden Nebengeschäften ihre ganze Kraft dem Berufe widmen und erstere auch eine Familie den örtlichen Verhältnissen gemäss erhalten können,“ wird folgende hinzugefügt:

„Demgemäss erhalten die provisorisch angestellten Lehrkräfte eine Jahresremuneration im Mindestbetrage von 600 fl. sammt einem dreissigprocentigen Quartiergelde und die definitiv angestellten Lehrpersonen Jahresgehälter, deren Ansätze sich im Rahmen der Gehaltsansätze der k. k. Staatsbeamten der IX. bis VIII. Rangklasse bewegen. Das Quartiergeld der definitiv angestellten Lehrpersonen ist in der Höhe der Activitätszulage der Staatsbeamten der erwähnten Rangclassen zu bemessen. Die Bezüge der männlichen und weiblichen Lehrpersonen sind gleich.“

Artikel II. Dieses Gesetz tritt mit dem Tage seiner Kundmachung in Kraft.

Artikel III. Mit dem Beginne der Wirksamkeit dieses Gesetzes treten alle auf Gegenstände dieses Ge-

setzes sich beziehenden bisherigen Gesetze und Verordnungen, insoweit solche den Bestimmungen des gegenwärtigen Gesetzes widersprechen oder doch durch dieselben ersetzt werden, ausser Kraft.

Artikel IV. Mit der Durchführung dieses Gesetzes und der Erlassung der nöthigen Ausführungsverordnungen, sowie der erforderlichen Uebergangsbestimmungen, wird der Minister für Cultus und Unterricht beauftragt.“

Predlog se je izročil proračunskemu odseku v posvetovanje. — Poslanci Schönererjeve skupine so pa glede regulacije učiteljskih plač predložili dne 2. listopada 1899. poslanski zbornici ta-le nujni predlog:

„Visoka zbornica skleni: Vlada se pozivlje: Ista naj predloži takoj deželnim zborom predlogo, s katero se plače ljudskih učiteljev in učiteljic regulujejo na ta način, da bo prvotna plača učitelja ali učiteljice od dneva prebitega usposobljenostnega izpita za ljudske šole enaka najmanjši plači c. kr. državnih uradnikov XI. činovnega razreda, in da avanzujejo učitelji in učiteljice po razmerju službenih let tako, kakor c. kr. državni uradniki nižjih štirih činovnih razredov; dalje naj se učiteljstvu z zrelostnim izpitom da izpremenjenim razmeram primerni eksistenčni minimum.“

Dalje se vlada pozivlje, da v pokritje stroškov, ki bi narasli posameznim deželam vsled povišanja učiteljskih plač, država prispeva 33 %.

Predlog je bil sprejet.

Za izboljšanje učiteljskih plač se je krepko potegnil tudi dalmatinski poslanec Biankini, ki je v državnem zboru priporočil peticijo učiteljstva iz Dalmacije, Istre, Goriške, Tirolske in Bukovine. Peticija zahteva premembo odstavka 2. (točka 1.) § 55. državnega šolskega zakona v tem smislu, da bodi plača učiteljstva na javnih ljudskih in meščanskih šolah enaka plači državnih uradnikov XI., X., IX. in VIII. činovnega razreda. Gosp. poslanec Biankini je to peticijo tako-le utemeljeval:

„Taka zahteva učiteljstva je povsem opravičena in nujna, ker je v istini sramota za državo, kako se postopa z učitelji ljudskih šol. Prvi pionirji civilizacije in ljudske izobrazbe so slabše plačani od uradnih slug, slabše od finančnih stražnikov. Materijalni položaj učiteljstva v Cislajtanijski sploh in posebno v prej imenovanih deželah je neznosljiv, ne odgovarja niti najmanjše vsoti, potrebni za življenje, ter ponižuje njegov ugled pred narodom. Skrajni je čas, da prenehajo ti nedostojni odnosi, ki preprečajo razvoj ljudskega šolstva ter ne delajo nikakor časti kulturni državi. Država v imenu avtonomistiškega načela, katero pa v delu ne obstoji, ker tudi v ljudskih šolah država vedri in oblači po svoji volji — je naprtila pokrajinam malodane vse stroške za ljudsko šolstvo, ali ni jim zato zapustila potrebnih davčnih sredstev. Pri tako kukavnih razmerah zapuščajo pokrajine učitelje v največji nevolji, razvoj ljudskega šolstva postaja nemogoč, in država se za to ne briga tako, kakor bi bila njena dolžnost! Visoka zbornica! Tem k Bogu vpijočim odnošajem se mora, pa bodi na kakršenkoli način, narediti konec; parlament ne sme več dalje trpeti takih neprilik, ne sme trpeti, da bi se postopalo z učitelji kakor s parijami.“

Predlog, peticijo predložiti proračunskemu odseku v pretres in poročanje, je bil sprejet s splošnim odobranjem.

Češki poslanec Doležal pa je stavil v državnem zboru predlog, v katerem zahteva od vlade, da naj pred-

loži načrt zakona, da se ima oddati ves dohodek iz zemljišnih, hišnih in hišnostanarinskih davkov deželnim zborom posameznih dežel v svrhu uravnanja deželnih financ ter povišanja učiteljskih plač.

Poslanci Heeger, Drexel in tovariši so stavili glede učiteljskega gmotnega vprašanja tudi samostalen predlog. Kaj pa, slovenski poslanci, delate, da se ne ganete?! Ako ne boste govorili sedaj, bomo pa mi ob času volitev.

Na vladi je sedaj, da zavzame za te predloge naglo in odločno stališče v prid šoli in učiteljstvu.

Radovedni smo, kako daleč sega ljubezen posameznih strank v zbornici. Če bodo Mladočehi mož-beseda in ker so nemški naprednjaki, socijalni demokratje, nemška ljudska stranka in Schönererjeva skupina za izboljšanje žalostnega učiteljskega gmotnega stanja, mora biti predlog sprejet. Ako se zavzemo za učiteljstvo le tiste stranke, katerih ne sili direktni interes v nasprotje do šole in učiteljstva, morajo prodreti s svojimi zahtevami.

Dopisi.

Kranjsko.

Iz Predjamske okolice v postojinskem okraju.

Želeti bi bilo, da o priliki razpisa kake učiteljske službe kdo bližnjih sosedov v našem «Učit. Tov.» natančno a strogo objektivno opiše lego, razmere i. t. d., sploh vse, kar je ev. kompetentu, kateremu kraj in razmere niso osebno znane in mu čas in denar ne dopuščata, na dobro srečo podati se na pot, da obiše pred prošnjo dotično službeno mesto. Ker se učiteljska služba na provizični enorazrednici v Bukovju pri Postojini v kratkem razpiše, začeli bomo z njo. Vas Bukovje je oddaljena $1\frac{1}{2}$ ure hoda od Postojine, in mimogrede omenjeno, $\frac{1}{4}$ ure od staroslavne Predjame. Šteje 37 h. št. in blizu 250 prebivalcev. Lep razgled čez Pivško planoto in vendar lega ne visoka. Cesta do nje je sprejeta med okrajne ceste. V šolski okrog Bukovje spadata vasi Gorenje, 23 št., do 200 prebivalcev, 10 minut od Bukovja, na istej cesti, in Predjama, 41 št. in 240 prebivalcev, $\frac{1}{4}$ ure oddaljena od Bukovja. Vseh šolskih otrok krog 80. Sosedne šole so: dvorazrednica Hrenovice, $\frac{3}{4}$ ure hoda in enorazrednica Studeno, $\frac{3}{4}$ ure hoda. Kolegijalno občevanje je tedaj lahko mogoče. Življenske razmere so jako ugodne, le posebnega komforta za sedaj še ne smeš iskati. Prebivalstvo vseh treh vasi je odločno narodno napredno, kakor malokje na Kranjskem. To je za učitelja zelo ugodno! Učitelj, ki vestno izpolnjuje svoje dolžnosti, je gotov vseobčega popolnega spoštovanja. Ker v obeh podružničnih cerkvah, ki spadajo v šolski okrog, ni orgelj, se tudi orgljarke sposobnosti ne zahteva. V kratkem oživotvori se ondi politična občina in čaka učitelja tajniška služba z primernimi dohodki. Pod vasjo je projektovana nova deželna cesta iz Postojine v Podkraj, tako da bo komunikacija na vse strani ugodna. Železnice, ki ima teči v bližini, menda tudi dolgo ne bomo čakali. Eno pa je, resnici na čast, nedostatno, seveda samo začasno, to je šolska soba in učiteljsko stanovanje. Vendar zamore že sedaj tudi oženjen učitelj prositi za službo, prostora ne bo manjkalo; saj bo treba le eno, dve leti potrpeti, da se zgradi novo šolsko poslopje v modernem slogu. Tu bo učitelju dana prilika, da bo zamogel v marsičem vpljivati, da se, kar je mogoče, vravna po njegovi želji.

Otroci so sedaj vsled oddaljenosti od šole v uku zelo zaostali, treba bo dosti dela, a so sicer bistre glave, ubogljivi in priljudni, ter bodo ti in njih starši učitelju za vspešni pouk iz srca hvaležni.

Goriško.

Tovariši — na delo. V «Soči» in «Učiteljskem Tovaršu» je priobčil gospod A. Gabršček dopis, ki nam je pojasnil vse, kar nam je treba vedeti, da moremo prav in stvarno presoditi razmere učiteljske do «Soče» v preteklosti in v novi dobi od 18. mal. travna m. l. naprej, odkar se je «Soča» otresla okov, v katerih je ječala več let. Gospod Gabršček je povedal in s svojim podpisom javno potrdil nekaj, kar je večina učiteljstva sicer že vedela in primeroma tudi uvaževala; vkljub temu so vredne od naše strani največje pozornosti njegove izpovedi, in to toliko bolj, ker jih stvarno nikdo ne more pobiti, dasi se je to poskušalo v «Prim. Listu» in v «Gorici». Pribito ostane, da «Soča» je morala pisati proti znanim «napadom» (!!) iz naših krogov na slov. poslance zaradi ponesrečene abstinence v deželnem zboru; pribito ostane, da znanim «narodnim voditeljem» je bilo v «Soči» vse še premalo in preobzirno, kar se je pisalo proti učiteljem; pribito ostane, da so «voditelji» gosp. Gabrščeka sami informovali, kako se mu je zadržati v tistem boju, in sicer da so ga v važnem spornem vprašanju naravnost nalagali, da je potem na taki podlagi «Soča» zavračala učiteljske «napade». («Soča» je natančno povedala slučaj, ki je jako zanimiv!); pribito ostane, kar je gospod Gabršček povedal o članku, kateri je tudi podpisal, da je bil dr. Tuma tisti poslanec, ki je zahteval, naj se ob poganjanjih z Italijani dožene zajedno z deželnim šolskim zalogo tudi izboljšanje naših mizernih plač, a da je bil dr. Tuma zavržen kot nespametnež, češ, čemu hoče zahtevati nekaj, radi česar bi Italijani skakali «meterhoch» in bi se poganjanja radi tega razbila; pribito ostane, da je tovarš gospod Medvedšek vedno ostro nastopal proti poslancem, predlagal jim na shodu v Šempasu celó nezaupnico, da je še na zboru «Sloge» 25. vel. travna hudo ropotal proti poslancem, a na zboru 20. mal. travna je sedel že kot urednik «Gorice» poleg dr. Gregorčiča in svojega cenzorja v «nadzorovalnem odseku», urednika kaplana Dermastija, klerikalca par excellence, s čemur je padel jako ugled učiteljskega stanu: pridobil pa ni nič, ker v taki družbi sploh nikdar nič pridobiti ne more. Klerikalni «Prim. List», kateri izdaja konsorcij kakih 20 najbolj zagrizenih duhovnov in mu stoji na čelu tudi v Ljubljani dovolj znani kaplan Dermastija, se je prvi oglašil proti omenjenemu dopisu gospoda Gabrščeka. Povedal ni nič stvarnega, marveč je le strašil učiteljstvo pred «Sočo» in «Slov. Narodom», češ: v njih taboru ne sme biti slovensko učiteljstvo! Čudno le, da ni dostavil, da nam je edino zveličavno mesto le ponižni kotiček v krogu oblastnih gospodov nuncev «Prim. Lista». To je hotel reči, pa ga je bilo vendarle malo sram. In le pogledjte, ljubi tovariši, kako piše o nas tisti list, ki nas svari pred «Sočo» in «Slov. Narodom». Tam čitamo: «Obupali smo že nad prihodnostjo slovenskega ljudstva, čegar mladež je izročena učiteljem, ki so na občnem zboru «Zaveze» v Gorici pokazali, da so pristaši protiverskih liberalcev, brezverskega «Učit. Tovarša». — Ali ni to lepo? Pa hoče, da bomo učitelji v njegovem taboru?! Ali ni večna sramota za vsakega učitelja, ki sedi v prijetni družbi urednika Dermastija, ki je tudi odbornik «Sloge» in eden glavnih kolovodij stranke, ki se

je ustanovila okoli »Gorice« proti — »Soči«?! O »Slov. Narodu« piše ta pobožni klepetec: »Proč z umazano cunjjo, kateri je ime »Slov. Narod«. Zanimivo je, da je enako kričala »Gorica« proti »Soči«; zanimivo je, da je »Gorica« še po novem letu pohvalila program tistega »Prim. Lista«, ki tako ostudno napada »Učit. Tovarish« in njega somišljenike, katerih je, hvala Bogu, še vedno 99%, izvzemši nekatere zapeljane tovarše, katere Bog razsvetli in pripelji zopet v tabor, kamor edino spadajo. — Tudi »Gorica« je poskušala zavrniti gospoda Gabrščka; pisal je baje neki učitelj tisto dolgo klobaso! Ali stvarnega ni povedal nič; nekaj trditev brez dokaza, nekaj zavijanj in smešenj, to je vse. Glavno orožje pa je bilo: Ako je to res, kar pravi gospod Gabršček, kako je mogel sedeti 10 let v taki in taki družbi?! Lep način polemike! Isto lahko trdi gospod Gabršček o družbi, v kateri je sedel in sodeloval 10 let in bi lahko še nadalje, ako bi hotel! Toda letos se je ločil vključ s sirenskim obljubam. Zakaj se je ločil, je dovolj znano. Ali glejte naše dosledneže! Prav tisti, ki se čudijo, zakaj je 10 let sedel v oni znani družbi, prav tisti so ga napadali in ga še napadajo — ker se je ločil in baje s tem uzročil — goriški razkol! Ako bi bil to storil že pred dvema ali več leti, bi bil razkol počil že takrat, in kdo ve, ali bi bil konec tako ugoden, kakor bo konec lanskega razkola?! Najbrže da bi ne bil, ker samoslavja duhovskega terorizma bi pred leti ne bilo tako lahko strmoglaviti! Zdaj pa, ko je teren bolj pripravljen, v kar je pripomogel vseh kranjske napredne stranke in njenega učiteljstva, bo prav lahko mogoče omejiti v ozke meje dopustnosti tisti strašni vpliv duhovstva, ki je doslej tlačil vse naše narodno, socialno in gospodarsko gibanje in še posebej — učiteljstvo! »Soča« sama je razvila zastavo svobodomiselnega, naprednega, radikalnega delovanja in proglašala boj klerikalizmu na vsej črti! Bog ne daj, da bi bila »Soča« tako pisala pred enim letom! Danes pa piše, in še kako — ni je konec, narobe: po novem letu prihaja kar 3krat na teden (in enkrat »Primorec«)! Ali naj ostanemo mi učitelji nasproti takim pojavom hladnokrvno križem rok?! Ali naj mirno gledamo, kako klerikalna vojska po celi deželi divja proti našemu bivšemu kolegu in njegovim listom? Ali ni za nas edino pravo merilo to: Kar klerikalna vojska črti, preganja — je za nas učitelje dobro!? Tovarši! Razmišljajte, razmišljajte! Prevdarite še to-le: Ako bi se posrečilo klerikalcem, uničiti dr. Tumo in Gabrščka, ali bi se našli tekom tega rodu možje, ki bi se upali, vpreti se klerikalnemu zmaju in njegovim delom?! Ako bi padla ta dva junaka, ki se znata braniti z besedo in peresom, ki prirejata shod za shodom in izborni govorita, ki imata za seboj močno tiskarno in razširjene liste, vprašam: kdo bi se upal nastopiti v bran proti klerikalnim spletkarjem, pa naj bi počenjali še take bedastoče?! Toliko v razmišljanje za danes! Rečem le še toliko: Tovarši — iz šole ven, na delo, kakor čujemo na drugi strani: iz sakristije ven! Oklenimo se mož, ki delujejo pod praporom svobodomiselnega napredka, ker le v tem je naš spas, naša bodočnost! — O drugih važnih vprašanjih o priliki, ako bo sl. uredništvu to ljubo!*)

R.

Volitev v državni zbor in učiteljsko vprašanje.

29. t. m. bo volitev enega državnega poslanca v kmečkih

občinah slovenskega dela naše dežele. Volilci smo tudi učitelji. Prvotne volitve, t. j. volitve volilnih mož se bodo izvršile v par dneh. Učiteljstvo avstrijsko je sklepalo na raznih shodih in zborovanjih o svojem vprašanju, ter prišlo do spoznanja, da od posameznih dežel ni mogoče pričakovati ugodne rešitve učiteljskega vprašanja. Nekateri deželni zastopi so se že izjavili, da bi bili pripravljeni urediti to vprašanje, a le s pomočjo državnega prispevka. Shod avstrijskega učiteljstva na Dunaju je sprejel nasvet, da naj bi država doprinala eno tretjino k vsem stroškom za ljudsko šolstvo posameznim deželam. Tudi slovenski deželni poslanci goriški so stavili pogoj zboljšanju učiteljskega gmotnega stanja — državno subvencijo. Kranjski deželni zbor je neki že večkrat sprejel resolucijo, naj država prevzame večji del stroškov za ljudsko šolstvo. Poslanec Biankini je izročil državnemu zboru med drugimi spomenico, katera se je sestavila vsled shoda učiteljev na Dunaju lanskega leta. Upanje je, da odsek, kateremu so se izročile spomenice vsega avstrijskega učiteljstva, bode v kratkem storil svojo dolžnost. Državni zbor se bode torej bavil z vprašanjem, ki ni življenske važnosti le za učiteljstvo, ampak tudi za vse davkoplačevalce — posebno še za našo deželo, kjer vzdržuje ljudsko šolo le plačevalec iz ravnih davkov. — Dolžnost goriškega poslanca kmečkih občin je še posebej, potegovati se za ugodno rešitev tega vprašanja. Dolžnost novega državnega poslanca bodi, da pospeši v državnem zboru spremembo § 55. drž. š. zak. od 14. maja 1869, po katerem naj bi se določil minimum učiteljske plače in pa koliko bo doprinala država deželam za ljudsko šolstvo.

«G.»

Učiteljstvu na Goriškem! Prejeli smo volilni oklic goriškega odvetnika, g. dr. Jos. Staniča, ki kandiduje v državni zbor za volitev 29. t. m. Tu čitamo med drugim: »Program svobodomiselnega in svobodoljubnega narodnega poslanca je in ostane vedno isti. Klerikalci niso, to je res; toda toliko »krščanski mož«, kakor kateri si bodi dosedaj proglašanih kandidatov, sem tudi jaz. Vera je tu le pretveza, pod katero se hoče nadaljevati neki sramoten in pohušljiv boj, ki krščanski gotovo ni! Če govorim o klerikalizmu, menim ono strujo, ki pod krinko vere zasleduje le strankarske namene nadvladanja enega stanu.» Kar se tiče učiteljstva, čitamo: »Breme za šolske potrebe je preveliko in krivično razdeljeno. Učiteljstvo zahteva po vsej pravici, da se mu izboljša gmotno stanje, kakor se je izboljšalo skoro vsem stanovom, pričenši od duhovnika do najnižjega državnega služabnika. Priskočiti mora tu na pomoč v prvi vrsti država, ki ima po državnih zakonih celo to dolžnost, kar bi bilo že itak preobloženim deželam gotovo v veliko olajšavo.» G. tovarši na Goriškem so čitali ves oklic v »Soči« in »Primorcu« in jim je bil najbrže večinoma doposlan; nam pa zadošča toliko, kolikor smo ponatisnili, da se moremo s svojega učiteljskega stališča popolnoma ogreti za dr. Staniča. Došli so nam sicer glasovi, da v mnogih krajih izrecno zahtevajo dr. Tumo za poslanca, a on ne kandiduje, ker čuti, da je potreben v Gorici in mu ne dopuščajo njegove zasebne razmere (jeseni otvori svojo pisarno), da bi šel na Dunaj. Zategadelj je potrebno, da se vsi svobodomiselni življi potežajo za izvolitev dr. Staniča. Sporočeno vam je, da se je učiteljstvo po večini zavzelo zanj, a žal, da je med njimi

*) Prosimo! Uredn.

tudi več takih, ki jako slabo razumejo, kaj jim nalaga čast in ugled našega stanu! Kolikor moremo presoditi, bo dr. Stanič izvoljen s precejšnjo večino! — Tovariši, pozor!

Društveni vestnik.

Kranjsko.

Iz Ljubljane. XXXI. občni zbor «Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani» se je vršil dne 28. grudna m. l. ob 10. uri dopoldne v «Narodnem domu» ob mnogobrojni vdeležbi društvenikov. Predsednik gospod Juraj Režek otvoril zborovanje s takimle ogovorom:

Slavni zbor! Važne dogodke ima tudi letos zapisane naša društvena kronika.

Pred vsem Vam imam z veliko radostjo in posebnim ponosom sporočiti — kar smo objavili tudi že v svojem glasilu — da je v tem letu došla našemu društvu Najvišja milost in odlikovanje: naša dijaška ustanova, ki jo je rodila ljubezen do prejasne osebe milega vladarja in ljubezen do zapuščenih sirot naših umrlih tovaršev, in katero smo s prostovoljnimi doneski zbrali v proslavo in trajen spomin cesarjeve petdesetletnice, sme z Najvišjim dovoljenjem nositi ime Njegovega Veličanstva presvetlega cesarja ter se imenuje sedaj: «Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem». Gotovo je to največja čast, ki je kdaj doletela naše društvo! (Prebere potem dotični odlok. Glej «Učiteljski Tovariš» št. 19 l. l.) Ta ustanova se je v skupni seji našega in konviktovega odbora izročila «Društvu za zgradbo učiteljskega konvikta v Ljubljani» v oskrbovanje in oddajanje.

Drugi za nas odvažni dogodek je tridesetletni obstanek našega društva, ki ga završimo z današnjim občnim zborom. — Odkar je modri in preskrbni naš vladar poklonil vernim svojim narodom dvoje prekrasnih daril, vrednih njegovega zlatega očetovskega srca, ustavo in novi šolski zakon, je prešinil nov duh vso širno našo domovino. Novo življenje in gibanje se je začelo v starodavni naši Avstriji, in kako tudi ne? Saj so se smeli od tedaj svobodno shajati in zbirati v družbe in društva razni stanovci, da tako po vzvišenem geslu ljubljenegega svojega vladarja z združenimi močmi povzdignejo svoj stan in pomorejo do boljšega stališča sebi in svojem.

Tudi učiteljstvo je začelo po novem šolskem zakonu prosteje dihati in se gibati; izboljšalo se mu je nekoliko njegovo žalostno gmotno stanje, in šola je postala svobodnejša od prej. Učiteljstvo naše dežele se je zbralo in združilo ter si ustanovilo dne 31. sušča 1869. leta učiteljsko društvo, da bi tako z združenimi močmi lažje zastavilo plug na pusto in do tedaj docela zanemarjeno ledino narodnega našega šolstva. Pozneje pa je kot «Slovensko učiteljsko društvo» razširilo svoje delovanje na vse slovenske pokrajine. Ko se je pa ustanovila «Zaveza», je omejilo svoje delovanje kot deželno učiteljsko društvo zopet le na deželo Kranjsko.

Dolga in lepa je doba tridesetih let v človeškem življenju, še pomenljivejša pa se mi zdi ta doba v življenju kakega društva, in tem lepša pa še tedaj, ako je to društvo v dolgi dobi tridesetletnega svojega obstanka storilo tudi v resnici kaj dobrega, kaj občeukoristnega.

Da se je naše narodno šolstvo zadnjih trideset let povzpelo do takega viška; da je učiteljstvo naše dospel, če tudi ne še do povoljnih, pa vsaj boljših dohodkov in da ima učiteljstvo dandanes toliko ugleda med našim narodom, ter da se kolikor toliko varujejo naše v zakonu nam zajamčene pravice — to vse je gotovo po veliki večini zasluga našega društva. Tega nam ne more nihče odreči. S ponosom smemo torej danes zreti na trud in plod našega društva! Pozabiti pa ne smemo v tem veselem in svečanem trenutku onih vrlih mož, ki so stali društvu našemu ob njegovi zibelki, ki so prvi začeli orati ledino zanemarjenega našega šolstva in ki so visoko držali naš prapor in ga neomadeževanega

izročili nam, svojim naslednikom. Žal, da so ti naši prvoboritelji Praprotnik, Močnik, Tomšič, Govekar, Kuhar i. dr. davno že pod zemljo in da moram žalosten vzkliniti poleg Prešerna: Na tleh leže učiteljstva stebri stari! — V hvaležnih srcih našega učiteljstva bo vedno živel njih spomin, a tudi danes Vas prosim, na se tem vrlim možem v hvaležen spomin vzdignete raz svoje sedeže. (Zgodi se.) Mnogo pa je še živih mož in tovaršev, ki so bili vrli delavci in sotrudniki našega društva; tem vsem kličem danes: Hvala in slava jim!

V boju za napredek slovenskega šolstva, za ugled in naše pravice in za izboljšanje našega gmotnega stanja pa je našemu društvu krepko in neustrašeno stal ob strani naš vrli «Učiteljski Tovariš», ki prestopi z novim letom že v 40. leto. On nam je živa in najzgovornejša priča o vseh naporih in delovanju, pa tudi o uspehih našega društva zadnjih trideset let. Organizacija vseslovenskega učiteljstva pa je zahtevala od nas veliko žrtev, da se z novim letom ločimo od najboljše in dolgoletne opore, od svojega glasila «Učiteljskega Tovariša». Težko smo se odločili za to žrtev — in prihodnjost bo pokazala, da li smo storili prav — a z iskreno željo, da bi bil ta naš korak v korist vsemu slovenskemu učiteljstvu, smo se odločili za to žrtev. Upamo pa, da bo naša «Zaveza» in v njej združeno slovensko učiteljstvo znalo ceniti in upoštevati ta naš korak in to našo požrtvovalnost.

V tem letu je vložilo tudi naše društvo na visoki deželni zbor važno spomenico glede izboljšanja našega gmotnega stanja in prošnjo za odpravo, oziroma preuredbo sedanje ponavljalne šole. Upamo, da se bo našim deželnim očetom končno vendarle otajalo srce in da nam bodo postavili mesto vsaj pred državne slugе, finančne stražnike in žendarmenijo. A tudi glede ponavljalne šole se mora nekaj ukreniti, ker tako ne more ostati, kakor je sedaj.

Izpremenila so se končno pri izrednem občnem zboru društvena pravila, ki so tudi že potrjena od visoke c. kr. deželne vlade. Prvikrat smo se tedaj zbrali danes na podlagi novih pravil in jaz Vas, častita gospoda, ki ste se danes kot zastopniki svojih okrajnih učiteljskih društev sešli k našemu zborovanju, v imenu društvenega odbora prav iskreno pozdravljam s srčno željo, da bi vsa naša prizadevanja v blagor našega šolstva in učiteljstva imela tudi v novi društveni dobi in na podlagi novih pravil obilo najlepšega uspeha.

S tem otvarjam današnje zborovanje. Preden pa predidem k današnjim razpravam, mi je častna dolžnost, predstaviti slavnemu zboru magistratnega policijskega svetnika blagorod. g. Podgorška, kot zastopnika visoke c. kr. vlade pri našem današnjem zborovanju. (Dalje.)

Ljubljansko učiteljsko društvo je imelo dne 13. t. m. svoj redni občni zbor. Iz predsednikovega govora in tajnikovega poročila smo posneli, da je bilo društveno delovanje zelo živahno in da se je mnogo koristnega ukrenilo v prilog ljubljanskemu učiteljstvu in šolstvu. Tudi poročilo blagajničarice je bilo ugodno, ker ima društvo nad 120 kron prebitka, dasi je imelo v minolem letu mnogo stroškov. V odbor so bili izvoljeni vsi stari odborniki, in sicer: gospod Fr. Gabršek, predsednik; gđc. A. Zupanova, predsednica; g. J. Furlan, tajnik; gđc. M. Marout, blagajničarica; gg. J. Krulc, knjižničar, J. Likar, pevodja in M. Josin, odbornik. Po zborovanju je predaval gospod Lj. Stiasny iz Radovljice «o duševni kulturi na Kavkazu» ter je žel za svoje zanimivo poročilo občo pohvalo in priznanje. To poročilo priobčimo v kratkem v celoti.

Odbor «Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani» prosi vsa tista okrajna učiteljska društva, ki še niso javila svojega pristopa k «Slovenskemu učiteljskemu društvu v Ljubljani», da to store vsaj do 1. prihodnjega meseca. Ta društva in ona, ki so že pristopila k temu deželnemu učiteljskemu društvu, pa še niso naznanila števila svojih članov, prosi odbor, da to store tudi do 1. svečana t. l., ker mora odbor «Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani» prve dni prihodnjega meseca javiti število svojih članov mestnemu magistratu ljubljanskemu. Zatorej je izpolnitev te prošnje nujno in neizogibno potrebna.

Štajersko.

Ptuj. Učiteljsko društvo je zborovalo pri nad tretjino navzočih udov dne 4. prosinca; navzoč je bil kot gost iur. Žiher. Po prisrčnem pozdravu konstatuje predsednik gospod Žiher število društvenikov za preteklo leto; bilo je 55 rednih, 7 častnih in 5 podpornih udov. Zborovanje se je tekom leta vršilo šestkrat. Nadalje je poročal o društvenem delovanju ter zajednjo z zadoščenjem povdarjal zasluge raznih poročevalcev povodom društvenih shodov. — Slava vsem! — Blagajnik, nadučitelj gospod J. Kavkler, je poročal, da je bilo dohodkov manj, nego v prejšnjem letu; temu je krivo baje zboljšanje plač, od katerih se še ne mastimo! Društvenine se je vplačalo 50 K, za »Lehrerbund« se je plačalo od 27 članov 10 K 80 h. — Prenumerirajo se za nastopno leto sledeči časniki, oziroma listi: »Oesterr. Schulbote«, »Schul- und Lehrer-Zeitung«, »Učiteljski Tovariš«, »Popotnik«, »Ljubljanski zvon«, »Slov. Matica«, »Družba sv. Mohorja«, »Glasbena Matica«, »Gl. Zora«, »Zvonček«, v znesku 51 K 66 h. Za »Zavezo« določena je vsota 16 K, ista za »Lehrerbund«. Društvo pristopi koj po osnutku »Šolske Matice« kot ud. — Predlog g. Kavklerja: Vsled razširjatve Ptujске gimnazije je nujna potreba, da se dijakom ustreže s slovenskim berivom! V to svrhu pa se zamore pomagati le stem, da imajo vzlasti višji gimnazijci pristop k učiteljski knjižnici; treba bo naročiti tudi knjige beletristične vsebine. Predlog se je radostno sprejel. Tedaj ima učiteljska knjižnica berivo na razpolago članom in dijakom. — Iz zaključka računa po odobrenju pregledovalcev, gg. Ogorelec in Weinhardt se rekrutira za minolo leto prebitek v 10 K 48 h. — Volitev odbora: g. Fr. Šorn, predsednik; g. Ivan Kavkler, podpredsednik in knjižničar; gospa Val. Kavkler, blagajničarka; gđc. Milka Muška in Janko Fras, tajnika; g. Vinko Šerona, pevovodja; gg. Franc Meško in Anton Ogorelec, odbornika. Nadučitelj, gospod Fr. Žiher, ki je društvo z vso vnemo in s spretnostjo vodil, je odklonil a priori opetno izvolitev. — Končno želim našemu tradicionalnemu, novoporojenemu zaščitniku »Učiteljskemu Tovarišu« mnogo in plodonosnega uspeha napram posameznim društvom in društvenikom, želim, da bo spreten buditelj, voditelj in dober pristaš — a strog zagovornik, da se ne bodo zamogli še tako zviti, našim stanovskim načelom nasprotujoči naklepi realizovati — Na svidenje prvega svečana, tedaj bo »mrti« povišana plača že razpečana. *Fras.*

Sv. Lorenc na Dr. polju. (Vabilo.) Učiteljsko društvo za ptujski okraj bode zborovalo v četrtek dne 1. svečana 1900 ob 11. uri dopoldne v okoliški šoli z nastopnim vspehom: 1. Zapisnik. 2. Dopisi. 3. Poročilo o zborovanju »Lehrerbunda« (g. Podobnik). 4. Podavanja: »Kako je v računanju praktično vaditi prehod«. 5. Slučajnosti.

K prav obilni udeležbi vljubno vabi

Fr. Šorn

t. č. predsednik.

Iz Ljutomera. Naše učiteljsko društvo je sprejelo na svojem obnem zboru dne 4. t. m. na predlog g. poročevalca nadučitelja Vaude sledeče resolucije enoglasno: 1. Mi ne odobravamo pisarjenja učiteljstva proti učiteljstvu v političkih listih; za take obravnave naj služijo edino le naši strokovni listi. 2. Mi se izrečemo proti temu, da bi se odstranila vera iz šole. 3. Internacijalizem na narodno-šolskem polju smatramo kot razvoj narodnega šolstva pogubljivega; zategadelj izstopi ljutomersko učiteljsko društvo iz štajerske učiteljske zveze »Lehrerbund«. — V odbor za leto 1900 so bili izvoljeni ti-le gg. Robič, predsednikom; Kryl, podpredsednikom; Čeh, tajnikom in Karba, blagajnikom. Prihodnje zborovanje bo v četrtek, 1. svečana.

Književnost in umetnost.

„Ljubljanski Zvon“. Z novim letom je nastopil „Ljubljanski Zvon“ svoje 20. leto. Uredništvo je prešlo v roke pesnika prvaka Antona Aškercja, kar se tudi prvemu letošnjemu zvezku tako po zunanji obliki, kakor tudi po umetniški in znanstveni vsebini takoj spozna.

Obsega pa ta zvezek pesmi priznanih naših pesnikov Zupančiča, Aleksandrovega, Gangla, Vojanovega itd., Murnikovo humoresko „Iz dnevnika nadobudnega Dvojkogaja, Govekarjevo novelo Suzana“, več znanstvenih in književnih razprav itd. Koliko slovenskih rodoljubov in narodnih hiš pa je še vedno, ki nimajo „Zvona“, dasi mu je cena le letnih 4 gld. 50 kr.

Dr. Gojmir Krek: Anton Aškerc, Studie mit Uebersetzungsproben se imenuje knjiga, katero je spisal ravnokar dr. Gojmir Krek, sin graškega vseučilišnega profesorja dr. Gregorja Kreka, o našem pesniku-prvaku. V znanstveno, nemško pisano razpravo je vpletenih tudi več spretnih prevodov Aškercjevih poezij. Vsak Slovenec bi se moral zanimati za našega dičnega pesnika Aškercja, in vsak, kdor razume nemški, bi si naj to oceno tudi prečital. Knjiga je izšla v zalogi L. Schwentnerja v Ljubljani ter stane 80 kr., po pošti 83 kr.

Vestnik.

Učiteljski konvikt v Ljubljani: Tvrdka J. Giontini, prodajalnica knjig i. dr. v Ljubljani, 50 K; gosp. Gregor Koželj, učitelj v Št. Gotardu, 15 K; g. Matija Petrič, učitelj v Strugah, 10 K. Banka „Slavija“ 100 K.

Razpisane službe. Drugo učno mesto na novoustavljene dvorazrednici v Fari-Vasi do 31. t. m. Na štiri-razrednici v Srednjivasi na Kočevskem učiteljsko mesto do 31. t. m.

Zaveza slovenskih učiteljskih društev je dne 11. t. m. po posebni deputaciji izročila gg. deželnemu odborniku dr. Tavčarju in županu Hribarju kot svojima častnima članoma jako lepi diplomi. Gospod dr. Tavčar je pri tej priliki rekel, da je narodna stranka sklenila z učiteljstvom neločljivo zakonsko zvezo, katere ne razdere noben škof in noben kardinal, da narodna stranka stoji in pade z učiteljstvom.

Okrajni šolski nadzornik za Goriško in Gradiščansko. Naučno ministrstvo je za novo šestletno funkcijsko dobo imenovalo za okrajne šolske nadzornike: vadičnega učitelja v Gorici g. Andreja Lašiča za šolski okraj Tolmin, glavnega učitelja na učiteljišču v Kopru g. Fr. Finžgarja za šolski okraj goriška okolica in za slovenske okolice v gradiščanskem okraju in v mestu Gorici; vadičnega učitelja v Gorici g. Matevža Kanteta za šolski okraj Sežana in vadičnega učitelja v Kopru g. Jožefa Picha za italijanske šole v gradiščanskem šolskem okraju.

Na mariborskem učiteljišču je razpisana služba glavnega učitelja za vzgojeslovje, slovenski in nemški jezik, oziroma za vzgojeslovje in nemški jezik, za zemljepisje in zgodovino. Prošnje je vlagati do 25. t. m.

Beda med španskim učiteljstvom. Pedro Gimenez, učitelj v Obandu, v pokrajini Badajoz, in njegova žena, ki je učiteljica v isti vasi, sta poslala guvernerju prošnjo, da se jima dovoli beračiti po ulicah in trgih, ker že več let nista dobila nobene plače. Take prošnje v zadnjem času na Španskem niso nič novega.

G. Janko Leban, nadučitelj v Trebelnem nad Mokronogom, je obhajal te dni 30letnico svojega pisateljstva. Začel se je bil vaditi v peresu že s 15. letom. Ta gospod se odlikuje, kakor znano, kot mladinski in vzgojeslovni pisatelj, a tudi kot pesnik. Živio!

Madjarščina na Reki. Naredba ministra Vlašiča, s katero se uvaja madjarščina v ljudskih šolah na Reki, je provzročila mnoga različna domnevanja, na kar je „Pester Loyd“ prinesel službeno pojasnilo, da se gori omenjena naredba tiče samo onih ljudskih Reških šol, katere vzdržujejo zasebniki ali konfesije. Čut enakopravnosti tudi Madjari tolmačijo istotako, kakor v Avstriji Nemci in skrbje le za — Madjare, a Hrvatom na Reki odrekajo vsako mrvico pravice.

Regulacija plač pri državnih železnicah. Železniško ministrstvo je odredilo, da naj imajo ad junk ti

avstrijskih državnih železnic, ki so imeli do 31. grudnia 1899. plačo 1000 gld., od 1. prosinca 1900. plačo 1200 gld., ter da naj imajo oni poduradniki, ki so imeli do 31. vinotoka 1899. plačo 700 gld., poslej plačo 900 gld. Tega izrednega povišanja plač pa niso deležni absolvirani velikošolci in strojevodje. Prvi uživajo glede roka, kdaj vstopijo v IX. činovni razred, itak že neke predprave, strojevodje pa so bili s 1. listopadom l. l. pomaknjeni na plačilno stopnjo 900 gld. H kratu je železniško ministrstvo odredilo, da dobe oni uslužbenci v kurilnicah, ki so dobivali doslej premijo radi štedenja materiala, znatne remuneracije, da jim bo tako prehod v nove razmere lažji. — Kdaj pridemo pa mi na vrsto?!

„Vse vodeno . . . brez duha . . .“ piše podkupljena in prodana duša in toliko da ne dostavlja: „Brezversko!“ Tako gonjo so zagnali klerikalci proti nedolžnemu „Zvončku“, ki bi ga radi razbili na solnčni prah! To je nesramno in vredno, da se pribije! Naš odgovor na take infamne laži bodi ta, da pridno agitujemo za „Zvonček“. Vsak učitelj, vsaka učiteljica mu lahko pridobi vsaj po enega naročnika. Na delo za preganjanje nedolžnosti!

Imenovanje. Učiteljica v Leskovcu, gđc. Marija Rupnik, je imenovana za učiteljico na c. kr. rudniški ljudski šoli v Idriji.

Za višjo dekleško šolo je naučno ministrstvo dovolilo za l. 1900. mestni občini ljubljanski državnega pripevka 2000 K.

Značilno! Kakor vidimo v najnovejšem imenovanju okrajnih šolskih nadzornikov na Slovenskem Štajarskem, izbirala je vlada zelo skrbno, da bi pač ne dobil nadzorstvo kateri — odločno narodni učitelj. Še več! Opuстила je dosedanjega značajnega, delavnega in kolegijalnega nadzornika za Marenberg, Šostanj in Slov. Gradec, g. Fr. Vrečkota, ter ga nadomestila z rogaškim Dreflakom, o katerem se ne ve drugih zaslug, kakor da je voditelj ponemčevalnice po šulferanjskem sistemu, slovenski renegat ter iskren prijatelj bivšega ptujskega glavarja, vrhutega pa še — kar je bilo gotovo odločilno — zet svojega dosedanjega šolskega nadzornika. „Da ostane lepo med — žlahto!“ „Dom.“

Zdaj se to! Poštna ravnateljstva so izdala naredbo, da se učitelji ne smejo sprejemati v poštno službo, ker primanjkuje učiteljev na šolah. Ali je res učiteljski stan kasta, iz katere ni smeti prestopati, četudi mu služba ne daje toliko, da bi stanu primerno preživel sebe in družino! Ta naredba je proti državnim osnovnim zakonom, kateri odločno govore, da se sme vsak državljani izobraziti in posvetiti poklicu, ktere ga si sam izbere. Dosedaj je bila edina rešitev učiteljev, ki so se čutili v svojem poklicu zaradi sramotne plače nezadovoljne, da so prestopili k pošti ali k železnici. Ako je državi res toliko na tem, da ne bo pomanjkanja učiteljstva, naj uredi dostojno njih prejemke, naj pa tudi zaukaže, kakor so to storila poštna ravnateljstva, da se ne sme noben učitelj sprejeti v vojake, ker se jih potrebuje na šolah.

V varstvo otrok. Vsled nekaterih žalostnih in grdih slučajev, ki so se dogodili v zadnjem času na Dunaju, ko so nekateri starši prav po nečloveški ravnali s svojimi lastnimi otroci ter jih mučili in pretepali skoro do smrti, je izdal bivši pravosodni minister dr. Kindinger ukaz do vseh deželnih višjesodnih predsedništev, v katerem določa, da imajo sodnijske oblasti strogo nadzorovati ravnanje staršev in varuhov z otroci. Ako se zapazi, da starši nečloveško ravnaajo z lastnimi otroci, jih na katerikoli bodi način mučijo ali hudo pretepajo, se odvzame takim staršem vsako pravico do otrok ter se jih tudi kaznuje. Otroke se da pa v varstvo drugim pametnim osebam. Sodne oblasti imajo obenem pravico določevati odškodnino, katero bi morali taki nečloveški starši plačevati onim, katerim so bili v varstvo izročeni otroci.

Učiteljske plače na Štajarskem. Vkljub uradni obvestnici, da se učiteljem plače „demnächst“ nakažejo, doslej o tem ni duha ne sluha. Kaj neki mislijo v Gradcu?

Denar v „poboljšek“ učiteljstvu je že davno pripravljen. Čegave pa bodo obresti od te glavnice, ki je vendar last učiteljstva? Vederemo! Naj bi se postopalo pri drugih slojevih tako: to bi bilo javkanja in zabavljanja na vse pretege! A tako? — In učiteljstvo?! Molči — in čaka: saj je čakanja vajeno! „Lei lossen“. Tu bi bilo pač treba malo eneržije in odločnosti učiteljstva. Toliko let smo se borili, težko dosegli malo betvico, a jo še sedaj ni uživati.

Zaradi enega se jezijo! Med novimi okrajnimi šolskimi nadzorniki za slovenski Štajer je edini dr. Bezjak v Mariboru, ki se zaveda svoje narodnosti ter se tega ne boji nikjer pokazati, dasi sicer povsod strogo varuje svoj uradniški značaj. Nemški listi pa so vkljub temu planili po njem, češ, da je slovenski agitator. Ko bi se nam bila izkazala pravičnost, bi morali biti vsi novoimenovani nadzorniki dr. Bezjakove vrednosti.

Slovensko šolo v Mariboru je voljna pomagati ustanoviti družba sv. Cirila in Metoda. Mariborski Slovenci in zavedni okoličani so se že poprijeli te rešilne ideje. Da bi dosegli svoj namen!

Mnogoletni in velezaslužni predsednik krajnemu šolskemu svetu celjske okolice g. dr. Jožef Vrečko, odpovedal se je temu častnemu poslu. Na njega mesto bil je izbran g. dr. Juro Hrašovec, znan prijatelj šole in mladine.

Prememba. Ker bi radi krajevne neprikladnosti svoj posel kot krajni šolski ogleda ne mogel točno vršiti, zato se je tej častni službi nadučitelj celjske okolice deske šole odpovedal in mestu njega je bil imenovan za kraj. šol. ogleda na Svetini g. Ivan Jurkovšek, posestnik tam ter šoli naklonjen mož.

Smrtna kosa. G. J. Grebenc, učitelj v Zalogu pri Cerkljah, je dne 12. t. m. umrl v tukajšnji bolnici. N. v m. p.

Utemeljitelj današnje avstrijske šole, bivšemu ministru prosvjete Leopoldu Hasneru odkriven je u bečkoj univerzi spomenik dne 9. srpnja pr. g. Svečanu besjedu izreka je prof. dr. Eduard Suchs, naglasivši, da krošnja (universa) svake vočke može tek samo onda roditi obilnim plodom, ako je stablo (srednja škola) zdravo i jako, te ako je korjen (osnovna škola) čvrst i dobro razgranjen, i ako mu ništa ne smeta, da može dovoljno hrane crpsti. Ako dakle korjen ne nalazi dosta hrane, osušit će se vočka.

«Škola.»

Gradjanska ili srednja škola. U Austriji nastoje učitelji gradjanskih škola, da ishode posebni ustrojni statut za te zavode, te da se dacima zajamče ista prava, što ih ušivaju učenici nižih srednjih zavoda.

«Škola.»

Školski muzej. U Beču se ustrojilo društvo za osnutak škol. muzeja. Ta muzej ne bi imao biti mrtva izložba, kako to istiće zemaljski školski nadzornik dr. Steiskal, koji je 1894. godine tu misao potakao, nego bi školski muzej imao podjedno, da pruži priliku za višu naobrazbu. U tu bi se svrhu držala shodna popularno znanstvena predavanja. I kod nas bi se to dalo provesti!

«Škola.»

Jubilejska samopomoč.

V smislu § 4. društvenih pravil niso po smrti r. gospe Krajnikove ti-le društveniki vplačali predpisane svote (2 K): B. E. št. 62; B. A. št. 63; Č. J. št. 155; D. J. št. 99; T. J. št. 85; F. F. št. 158; G. E. št. 93; G. A. št. 126; K. J. št. 38; K. M. št. 39; K. J. št. 99; K. F. št. 150 (tudi za mesec svečan 1899. l. še na dolgu); L. M. št. 7; L. M. št. 24; L. O. št. 165; R. J. št. 176; R. J. št. 177; S. A. št. 109; U. T. št. 148; U. T. št. 149; W. J. št. 40; W. J. št. 41; W. P. št. 78; W. K. št. 79; Z. F. št. 156. Na podstavi § 5. društvenih pravil bo treba plačati meseca svečana vsakemu udu 2 K za rezervno podporno zalogo.

Jakob Dimnik,
t. č. predsednik.

Šiba in druge telesne kazni v zgodovini šolske discipline.

Ruski spisal M. A., preložil J. M.

(Dalje.)

„Vse moje prepričanje, vse moje želje in prošnje“ — govori osnovatelj protestantizma, „streme na to, da te „oslovske uredbe“ na veke propadejo v brezdno, ali se pa preustroje v istinito krščanske šole. Tako se po milosti božji sedaj deca v naših šolah veselo igrajoči učejo vsega, bodisi jezika, umetnosti, zgodovine ali česar koli. Sedaj ni naša šola več pekel, kjer bi nas mučili z raznimi odusalibus in temporalibus, kjer se nismo ničesar izučili, ne glede na vsa mučenja šibe, strahu in žalosti. Prejšnje šole so bile kaznilnice in pekel, prejšnji učitelji tirani, kateri so bili deco brez mere in prizanesljivosti“... Ta sodba nosi pečat in značilno črto Lutrovega rezkega jezika, kateremu se v obliki pač more očitati pretiravanje, a v jedru se mu ne more odrekati istine.

Da je temu tako, nam priča druga sodba o srednjeveških šolah, sodba Anselma Kenterberijskega, kterege mehki značaj izključuje vsako zmožnost rezkega poveljevanja.

„Noč in dan“ — tako pripoveduje Anselmu nek opat — „ne prestanemo kaznovati dece, ktera je poverjena naši skrbi, a ta prihaja od dne do dne hujša.“ Auselm je je na to odgoril: „Ali vi jih ne prestanete kaznovati! In kadar vzrastejo, kaj bo iz njih? Idijoti in duraki. Prekrasna odgoja, ki dela iz ljudi živino! Ako bi vi na svojem vrtu posadili drevo in ga od vseh strani ogradili, tako da bi na nobeno stran ne moglo razprostrati vej, kaj bi našli, ko bi ga čez nekaj let osvobodili vezi? Drevo s sključenimi in skrivljenimi vejami in tega bi bili krivi vi, ker ste tako nerazumno bili utesnili drevo.“

Ta goreči protest proti sirovim sholastiškim kaznim jarko osvetljuje posledice: sirova disciplina, osobito šiba, je udušila vsako živo javljenje otroškega duha in naredila iz učencev idijote. Ta žalostni pojav je na eni strani posledica duha časa — iz one mračne divje epohe srednjega veka, in na drugi strani posledica sholasticizma, kterege bistvo sestavlja mrtva brezdušna sofistika. Res je, da se v XIII. in XIV. stoletju pojavljajo univerziteti, ktere so prinesle novo živo strujo in sfero odgoje in se zavoljo tega trda disciplina sholastiških šol po malem pretvarja v bolj humano. Vendar ako izvzamemo imenitne pedagoge, kakor Ivana Dserzona, Victorina da Feltra in Eneja Silvija Pikolominijskega, ostane srednji vek zlati vek šibe in drugih sirovih telesnih kazni. (Dalje.)

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Kranjsko.

Št. 51

o. šol. sv. Na novoustanovljeni dvorazredni ljudski šoli v Banjaloki se razpisuje drugo učno mesto s sistemizovanimi prejemki in prostim stanovanjem v stalno, oziroma začasno nameščenje.

Pravilno opremljene prošnje naj se vlagajo do 31. prosinca 1900. predpisanim potom tu-sem.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevju, dne 13. prosinca 1900.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja 1., 10. in 20. dne vsakega meseca ter stoji vse leto 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spisi naj se blagovolijo pošiljati samo pod naslovom: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Ljubljani. Naročnino pa prejema g. Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Oznani in poslanice se računajo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{3}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavljenje po dogovoru. Priloge poleg poštne še 6 K.

Izdajatelj in odgovorni urednik Jožef Pance. — Last in založba „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Tiska Miličeva tiskarnica v Ljubljani.

Št. 40

o. šol. sv. Na dvorazredni ljudski šoli na Krki se razpisuje drugo učno mesto s sistemizovanimi prejemki v stalno nameščenje.

Pravilno opremljene prošnje naj se predpisanim potom do 15. svečana vlagajo tu-sem.

C. kr. okrajni šolski svet v Litiji, dne 15. svečana 1900.

Listnica uredništva:

Na Goriško: Vaših dveh dopisov ne moremo priobčiti, ker se nam zdita osebna in prerezka. S takimi dopisi bi ničesar ne dognali, kvečjemu bi nam lahko naši nasprotniki očitali, da nimamo razuma za taktičko ravnanje. Osebnosti znajo biti samo klerikalci, ki se poslužujejo tega sredstva zlasti sedaj, ko si prizadevajo na vse kriplje, da bi ubili svobodomiselno naše učiteljstvo in da bi uničili vse, kar je to učiteljstvo započelo in za kar deluje in se bojuje z občudovanja vredno požrtvovalnostjo. V tem obziru ste zlasti vi na Goriškem pravi junaki, in simpatije vsega naprednega učiteljstva so na vaši strani. Če bi šlo po volji klerikalcev in onih učiteljev, ki so sklenili z njimi „nesebično“ zvezo, bi vam odjedli še ta košček suhega kruha, ki ga imate. Prepričani bodite, da bomo vsak spis bodisi še tako oster, radovoljno priobčili, če bo tak, da ne bo razpravljal o osebnostih, ki sodijo — kakor smo že rekli zadnjič — tja, kjer so se razvile. Kar imate osebnega, to poravnajte doma! Vaša dopisa smo shranili in bomo o priliki porabili to in ono. Verjemite, da ne bomo prizanašali niti gg. nadzornikom, če bomo prepričani, da vodi njih ravnanje osebna mržnja do kogarkoli, bodisi tudi do učitelja, ki je nam nasprotnega mišljenja. Verjemite nam tudi, da je takih učiteljev vrlo malo, tako malo, da jih ni nič, zakaj nekaterne žene v klerikalni tabor gola dobičkarija. O tem bi vam lahko povedali zanimivih stvari. Pa bi bile zopet osebne, zatoj rajši molčimo. Znano nam je, da plava tudi po jasnem nebu oblaček. — Oglasite se še, bodite ostri, a vedno stvarni! Zdravi!

J. T. na R. Prihodnjič. Prostor nam je čimdalje tesnejši, da nam je mogoče na dan le z najnujnejšimi stvarmi. Ko bi se število naših naročnikov izdatno pomnožilo, bi povečali list in tako bi nam ne bilo treba odlagati spisov. Agitujte Vi in vsi naši somišljeniki za naš list! Kar imamo, to moramo vzdrževati z lastnimi krvavimi žulji, ker nimamo nobenega blagoslovljenega sklada, ki bi bil vir pokritju stroškov, ki jih povzroča vzdrževanje učiteljskega lista! Pozdrav!

G. Jurko: Vaš članek bomo priobčili bržkone že v prihodnji številki na uvodnem mestu. — **G. M. P. v H.:** Ob priliki. Prosimo, blagovolite v prihodnje vsa pisma, ki jih pošljete našemu listu, frankovati; dopisi šolskih vodstev našemu listu niso poštne prosti, ampak le dopisi oblastev, ki se pošiljajo zopet oblastvom. To velja tudi nekaterim c. kr. okrajnim šolskim svetom; saj je dovolj, da se žrtvujemo in izpostavljamo za stan, ne pa, da bi trpeli pri tem težavnem poslu pri naših skromnih plačah še gmotno škodo. — **J. K. v Št. V. na Štajerskem:** Prihodnjič bo govoril „eden, ki je tudi mlad“, potem pa damo besedo Vam, da zagovarjate program „mladih“, da se natančno poučimo, kakšen je ta program, pridržujemo si pa pravico, da po tem mi izpregovorimo par besed o tem programu. O poslanem nam članku se bomo posvetovali v prihodnji seji uredniškega odseka. — **G. J. Š. v D. L.:** Poslano nam je za to številko došlo prepozno; vsak članek moramo imeti v rokah vsaj tri dni poprej, preden izide list; za dopise zadostujeta dva dneva, za notice pa tudi en dan; vendar nam je treba vse to vsaj pet dni poprej naznaniti po dopisnici, posebno za članke. Kadar pa lista ne prejmete pravočasno, ga reklamujte pri upravnistvu, ne pa pri urednistvu, katero nima z razpošiljanjem nič opraviti. — **G. J. P. v R.:** Ob priliki. **G. A. A.:** Prihodnjič. — **V Istro:** Prihodnjič!

Listnica upravnistva:

Prihodnjo številko bomo poslali le naročnikom. Kdor želi naš list še nadalje prejemati, naj se čim preje zglaši t. j., pošlje naj celo, ali vsaj del naročnine, ali pa po dopisnici naznani, kdaj in kako namerava poravnati naročnino. Novim naročnikom še z vsemi izišlimi številkami lahko postrežemo.